

відділу. Інтриги конкурентів утомлювали академіка, якому тоді вже перевалило за 70. Він намагався тримати удар, але виглядати на людях усміхненим і оптимістично налаштованим із кожним днем ставало щоразу важче.

Здаватися Г. Вервес не збирався. Працював і далі, хоча це й було нелегко. Змінилася атмосфера у країні, у суспільстві, в Академії, в Інституті. Змінилася епоха, продуктом якої він був. Ані тягар минулого, ані вік не давали змоги кинути навіздогін.

Приблизно в цей час, якщо мені не зраджує пам'ять, Г. Вервес почав робити те, до чого завжди прагнув, але на що завжди бракувало часу, – читати лекції в Київському університеті імені Тараса Шевченка на слов'янському відділенні. Поєднання академічної науки з освітою вважав нагальною потребою, посилаючись, зокрема, на досвід свого вчителя О. Білецького. Ця сфера багатогранної діяльності Григорія Давидовича ще чекає висвітлення й осмислення. Скажу тільки, що й донині в навчальних планах залишилися спецкурси, започатковані академіком, хоча читати їх на такому рівні, на якому це робив він, досі, на жаль, не вдається нікому.

Ростислав Радишевський

ЗГАДКА ПРО ВЧИТЕЛЯ

Мої спогади – це згадка про двох видатних людей і науковців, поєднаних коханням, приязню, повагою, спільними світоглядними позиціями та філологічними зацікавленнями. Згадка про Григорія Давидовича Вервеса неодмінно викликає в уяві постать найближчої йому людини – дружини Галини Кіндратівни Сидоренко, якій також цього року виповнюється 90 літ.

Важко повірити в те, що поріг помешкання цього видатного сімейства на вулиці Артема в Києві я вперше переступив 35 років тому. Мене, тоді ще студента-чотирикурсника, вразила й захопила привітна і творча атмосфера в родині. З приємністю згадую уроки, поради, зауваження Галини Кіндратівни – керівника моєї кандидатської дисертації, філолога широкого профілю, можна сміливо сказати – ерудита. Від сфери вузьких наукових інтересів – віршування – вона легко переходила до інших галузей гуманітаристики – історії літератури й фольклористики. Через те цікавим викликом стало для неї керування моєю роботою, одночасно полоністичною й українознавчою, компаративістичною й перекладознавчою. Процес підготовки і структура роботи перебували в полі зору обох моїх учителів – і Галини Кіндратівни, і Григорія Давидовича, тому часом із цього приводу виникали дискусії. Коли моя дисертація вже була готова до захисту, то виявилось, що перші три розділи (“Леся Українка та польська романтична традиція”, “Леся Українка та Марія Конопницька”, “Леся Українка та “Молода Польща”) мали типово порівняльний літературознавчий характер, а четвертий було присвячено польським перекладам і критиці творчості письменниці. Григорій Давидович стверджував, що трьох перших розділів для кандидатської дисертації вистачить, проте Галина Кіндратівна ні за що не хотіла відмовлятися від останнього, матеріал до якого – вона це чудово знала – я сумлінно збирав у польських бібліотеках й архівах. Тоді я

ще раз переконався, що дружина була величезним авторитетом для Григорія Давидовича й часто мала вирішальне слово. Не можу не згадати про цю світлу людину, адже вона була справжнім професором філології та професором... медицини. Якщо перше твердження нікого не здивує, то друге вимагає окремих пояснень. Г. Сидоренко довго боролася з астмою, тому глибоко вивчала різноманітні фізіологічні процеси в організмі хворої людини та можливості їх подолання. Важко занедужавши, вона намагалася полегшити стан інших різноманітними порадами не гірше від професійних лікарів. Не лише я, а багато її учнів, колег трепетно сприймали філологічно-медичні настанови Галини Кіндратівни. На жаль, вона передчасно пішла із життя – за двадцять років до Григорія Давидовича.

Досі залишається для мене таємницею, як поруч із такою розсудливістю, спокоєм і врівноваженістю, що їх утілювала ця жінка, співіснувала людина і вчений зовсім іншого темпераменту. Імовірно, за принципом притягання протилежностей.

1974 року я перебував на стажуванні у Варшавському університеті та підготував польською мовою доповідь “Леся Українка і література “Молодої Польщі” на краківську конференцію молодих учених, у якій брали участь представники 42 країн світу. Я пишаюся тим, що отримав на ній другу нагороду. Згідно з тогочасними вимогами доповідачі мусили мати дві рецензії, аби бути допущеними до виступу за кордоном. Моїм рецензентом стала викладачка польської літератури доцент Станіслава Йосипівна Левінська, яка порадила другого рецензента – Г. Вервеса. Студент четвертого курсу, я з острахом чекав на оцінку метра української полоністики. І яким великим було моє здивування, коли в позитивному відгуку вчений наголосив на моєму доброму володінні науковою польською мовою та сміливості обраної теми. Важливо зазначити, що в цій першій моїй друкованій статті я, не думаючи про чужий критичний осуд, вільно виклав свої думки і здійснив актуальне зіставлення творчого доробку “Молодої музи” та “Молодої Польщі”. Саме Григорій Давидович порекомендував розширити тему доповіді в тему моєї дисертації. Кожний молодий дослідник знає, наскільки важливою виявляється підтримка знавця тематики на початковому етапі наукової кар’єри. Доброзичливе, авторитетне слово Григорія Давидовича стало рушійною силою моїх подальших студій, визволило прагнення реалізувати власні зацікавлення. Можу сказати, що в темі своєї кандидатської дисертації я утвердився саме завдяки йому. З того часу почалася наша співпраця. Мені довелося рецензувати дві книжки Г. Вервеса, висунуті на здобуття Шевченківської премії, – “Максим Рильський у колі слов’янських поетів” (1972) та “В інтернаціональних літературних зв’язках” (1976). На мою думку, перша зі згаданих монографій залишається його найкращою роботою. Дослідник розглянув творчість видатного українського поета, залучивши широкий світовий, зокрема слов’янський контекст, зупинився докладніше на аналізі ранньої поезії М. Рильського та його творчих пошуках власного поетичного я в широкій гамі нових мистецьких напрямів початку ХХ ст., акцентував на типологічних паралелях поміж українським митцем і польськими поетами цього ж періоду – “скамандритами” Ярославом Івашкевичем, Юліаном Тувімом тощо.

Г. Вервес на свій час був найвидатнішим славістом, зокрема полоністом. Він намагався не лише простежити особливості розвитку польського письменства, а й розкрити внесок української літератури в загальнослов’янський і світовий контекст, осмислити динаміку літературних міжслов’янських взаємин. Проблеми взаємодії і взаємозбагачення вчений розглядав на знакових постатях польської

“Адам Міцкевич в українській літературі” (1952), “Юліуш Словацький і Україна” (1959), “Владислав Оркан і українська література” (1962), “Ярослав Івашкевич” (1978), “Адам Міцкевич. Життя і творчість” (1979)) та української літератур (“Іван Франко і питання українсько-польських літературно-громадських взаємин 70–90-х років XIX ст.” (1957), “Тарас Шевченко і Польща” (1964), “Максим Рильський у колі слов’янських поетів” (1972)). Григорій Давидович один із небагатьох також звертався до висвітлення теоретичних літературознавчих проблем, спираючись на методологічні принципи О. Білецького, І. Неупокоевої, Д. Лихачова та ін., суттєво доповнив їхні тези та збагатив власними міркуваннями вітчизняну теорію літератури й компаративістику.

Праці дослідника здобули широке наукове визнання, перекладені польською та російською мовами. У Польщі з’явилися друком монографії “Tam gdzie lkwu srebrne fale płyną. Z dziejów stosunków literackich polsko-ukraińskich w XIX i XX wieku” (1972), “Jarosław Iwaszkiewicz. Szkic krytycznoliteracki” (1979), у Росії – праця “Ярослав Івашкевич” (1982).

В останніх, актуальних і досі монографіях (“Як література самоутверджується у світі” (1990), “Українці на рандеву з Європою” (1997) у часи вільного використання наукового слова Григорій Давидович розкрив перед читачем свої незаангажовані погляди на становлення й розвиток української літератури в контексті духовного життя українського народу і слов’янського світу, указав на особливості формування українського національного менталітету, яскраво віддзеркалені в художній літературі.

Закладені Г. Вервесом міцні підвалини української полоністики формують наукові горизонти молодих дослідників. Я особисто багато завдячую працям великого Вчителя та скеровую увагу своїх магістрантів, аспірантів, докторантів на його науковий доробок. Мені особливо приємно, що ця спадщина функціонує в сучасному полоністичному дослідницькому полі у вигляді вихідної позиції, переосмислення, полеміки.

Передплачуйте

СЛОВО *i* ЧАС

– єдиний академічний

літературознавчий журнал

про українську та світову літературу.

Передплатний індекс – 74423.

Електронний варіант

на Web-сторінці за адресою:

www.slovoichas.in.ua

